

Tek Kutuplu Sistemde Süper Güç Davranışı: Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası ve Trump Dönemi

Hasan Basri YALÇIN, Bekir İLHAN*

Tek Kutuplu Sistemde Süper Güç Davranışı: Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası ve Trump Dönemi

Explaining Superpower Strategic Behavior under Unipolarity: The Post-Cold War American Foreign Policy and the Trump Presidency

Özet

Tek kutuplu sistemlerde süper gücün stratejik davranışındaki değişikliklerin nedeni nedir? Soğuk Savaş sonrası Amerikan dış politika davranışındaki değişim ve süreklilik nasıl açıklanabilir? Literatürdeki mevcut açıklamalar liderlerin motivasyonları, iç politik faktörler ve sistemik değişkenlere odaklanmaktadır. Ancak hangi faktörün daha çok etkili olduğu konusunda teorik bir belirsizlik vardır. Bu çalışma Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya siyasetindeki rakipsiz konumu ile Amerikan başkanlarının dış politikadaki görece geniş hareket alanının temel belirleyiciler olduğu tezini öne sürmektedir. Bu noktada çalışma iki sonuca ulaşmıştır. Birincisi, Amerikan stratejik davranışı Soğuk Savaş'ın sona ermesinden beri köklü bir değişikliğe gitmeyip bir süreklilik arz etmiştir. İkincisi, söz konusu dönemde görev alan Amerikan başkanları yöntemleri farklı olsa da temelde güç artırımına yönelik saldırgan bir strateji izlemişlerdir.

Abstract

What explains superpower strategic behavior under unipolarity? How can change and continuity in post-Cold War US strategic behavior be explained? Existing explanations focus on leaders' motivations, domestic politics, and systemic variables. Yet, a theoretical indeterminacy remains in the literature about the causes of US strategic behavior. This study argues that its unrivaled position in the international system and presidents' executive power in foreign policy conjointly determine US strategic orientation. The study proposes two arguments. First, American strategic behavior has not undergone a radical change since the end of the Cold War. Second, the post-Cold War presidents pursue an offensive strategy by increasing power at the expense of other states.

Anahtar Kelimeler: tek kutupluluk, Amerikan stratejik davranışı, Trump başkanlığı

Keywords: unipolarity, US strategic behavior, Trump presidency,

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Bu çalışma tek kutuplu sistemde süper güç davranışı üzerinedir. Özel olarak da şu anki tek kutuplu sistemin merkezindeki aktör olan Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Soğuk Savaş sonrası davranışını incelemektedir. Buna göre büyük güçlerin stratejik davranışını çeşitli faktörler etkileyebilmektedir. Bu faktörler liderlerin motivasyonları, iç politik faktörler ve uluslararası sistemin zorlamaları olarak üç genel kategoriye ayrılabilir. Bu çalışma ABD'nin tek kutuplu dünya siyasetindeki

*Hasan Basri YALÇIN, Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, hbyalcin@ticaret.edu.tr, ORCID ID orcid.org / 0000-0002-6401-7720 Bekir İLHAN, Doktora öğrencisi., University of Cincinnati, Siyaset Bilimi, ilhanbr@mail.uc.edu, ORCID ID orcid.org / 0000-0001-8603-3900

rakipsiz konumu ile Amerikan başkanlarının dış politikadaki hareket serbestilerinin temel belirleyiciler olduğu tezini savunacaktır. Buna göre tek kutuplu uluslararası sistem ABD'yi mevcut konumunu sürdürmek için güç artırımı davranışına yöneltmektedir. Ancak bunun hangi yolla ortaya çıkacağı başkanların tercihleriyle ilgilidir.

Çalışmanın bir sonraki kısmında Amerika özelinde büyük güçlerin stratejik davranışlarıyla ilgili literatürdeki açıklamalar ele alınacaktır. Bu açıklamaların hem genel argümanlarına hem de eksik yanlarına değinilecektir. Ardından bu çalışmadaki ana argümanın temelini oluşturan teorik yaklaşım ortaya konacaktır. Burada gücün bir büyük devlet lehine aşırı eşitsiz dağıldığı tek kutuplu sistemlerde ve büyük güçler arasında kabaca eşit dağıldığı sistemlerde hangi davranış kalıplarının ortaya çıktığı tartışılacaktır. Bu noktada dengeleme davranışıyla güç artırma davranışının iki alt çeşidi tanıtılacaktır. Ardından tek kutuplu bir sistemde merkezi konumda bulunan bir büyük gücün davranışına etki edecek faktörlerden hareketle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin stratejik davranış kalıplarının nasıl şekillendiği ele alınacaktır. Sonrasında çalışmanın argümanın test etmek için nasıl bir vaka analizi tasarlandığına değinilecektir. Son olarak liderlerin stratejik davranış kalıplarının uygulanması üzerinden Trump dönemi Amerikan stratejik davranışı incelenecektir.

2. Literatür: Amerikan Dış Politika Davranışına Dair Açıklamalar

Genel olarak büyük güçlerin özel olarak ise Amerikan dış politika davranışının kaynağıyla ilgili açıklamaları analiz düzeyi ayrımlarını (Waltz, 1959; Singer, 1961) takip ederek kabaca üç gruba ayırmak mümkündür. Bu açıklamalar; liderlerin motivasyonları, iç politik açıklamalar ve sistemik açıklamalar olarak sıralanabilir. İlk olarak başkanların motivasyonlarıyla ilgili olan açıklamalara bakıldığında, bu açıklamalar başkanların kişisel özelliklerinden, iç politik hesaplarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bir açıklamaya göre bir önceki seçimden yüksek bir farkla zafer kazanan başkanlar daha çok askeri güç bazlı saldırgan yöntemler kullanmaya meyillidir (Potter, 2013). Diğer taraftan "*bayrağın etrafında kenetlenme*" (rally-round-the-flag) olarak da bilinen yaklaşımlara göre ise geçmiş seçim değil gelecek seçim kaygıları başkanları saldırgan yöntemlere itmektedir (Morgan ve Bickers, 1992). Buna göre kamuoyu desteğini artırmak isteyen başkanlar dış politikada askeri güç kullanmaya daha meyilli olmaktadır.

Lider temelli ya da başkanların tarzıyla ilgili olan açıklamalar, Amerikan başkanlarının kısa vadeli dış politika tercihlerini açıklasa da büyük ölçekli ve daha geniş bir zaman boyutunda ortaya çıkan grand stratejik tercihlere ilişkin genel geçer argümanlar üretememektedir. Yani bu tip açıklamalar başkanların kullandığı yöntemlerdeki değişimleri açıklarken bu yöntemlerin denk düştüğü davranış kategorilerine (dengeleme vb.) dair çıkarımlar yapmamaktadır.

Diğer bir grup açıklamalar da iç politik aktör ve faktörlere odaklanmaktadır. Buna göre Amerikan dış politika davranışındaki değişim ve sürekliliğin kaynağı parti siyaseti (Trubowitz, 2011), dış politika elitlerinin tercihleri (Porter, 2018; Dueck, 2004) ve ideolojileri (Green, 2012), çıkar grupları (Mearsheimer ve Walt, 2006), bürokrasi (Allison ve Zelikow, 1971; Art, 1973) gibi değişkenlerde aramaktadır. Bu tarz açıklamalarda anlaşılacağı üzere açıklayıcı değişken başkanlardan ve uluslararası sistemden görece bağımsız kurumsal ve toplumsal kısıtlamalardır.

İç politik faktörlere dayalı açıklamalar, Amerikan dış politika davranışındaki değişimleri açıklamada başarılı öngörüler üretse de sürekliliği açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır. Örneğin bu çalışmanın da iddia ettiği gibi Amerikan dış politika davranışında özellikle Soğuk Savaş sonrasında ciddi bir süreklilik vardır. Ancak bu süreklilik Amerikan iç siyasetindeki değişimlerle nedensellik ilişkisi bağlamında örtüşmemektedir. Örneğin her yeni gelen yönetimin ya da belli bir süre etkili olan çıkar ve lobi gruplarındaki çeşitlilik kadar Amerika'nın Soğuk Savaş sonrası temel davranış eğiliminde de çeşitlilik olmalıydı.

Sistemik açıklamalara bakıldığında ise genel olarak Amerika'nın materyal kapasitesine (Posen, 2003) ve kutupluluğa (Monteiro, 2014; Ikenberry, Mastanduno ve Wohlforth, 2009) vurgu yaparak Amerika'nın grand stratejik tercihlerini açıklasalar da bu açıklamalar da dış politika yöntemlerini açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu açıklamalar genelde devletlerin tek ve sabit bir davranış kalıbına yönelik hareket ettiği mantığına dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle bu açıklamalar devletin temel yönelimlerini (dengeleme vb.) açıklarken bu yönelimlerin hangi yöntemlerle ortaya çıktığını açıklamamaktadır. Sonuç olarak sistemik açıklamalar Amerika'nın "neden" belli bir davranışa yöneldiğini açıklarken, "nasıl" yöneldiğini açıklamamaktadır.

Bu çalışma, sistemik bir yaklaşıma dayanarak özelde Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin uluslararası sistemde neden ve nasıl davrandığını açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre uluslararası sistemdeki en güçlü devlet olan ve rakipleriyle arasında muazzam bir güç farkı bulunan ABD'nin önünde onu kısıtlayacak herhangi bir faktör bulunmamaktadır.[†] Bu rakipsiz ve tehidsiz durum ABD'yi hem uluslararası siyasete ilgisiz kalabilme hem de aşırı müdahil olabilme lüksü vermiştir. İlgisizlik ve müdahalecilik sarkacının hareket tarzını ise Amerikan başkanlarının tercihleri belirlemiştir. Bu noktada Donald Trump başkanlığı da her ne kadar söylem bazında aykırılıklar barındırıyor gibi görünse de aslında sistemik baskı ve fırsatlardan azade olmamıştır. Bir sonraki bölümde bu makalenin iddiasına dayanak oluşturan teorik çerçeve ele alınacaktır. Ardından Soğuk Savaş sonrası Amerikan dış politika davranışı ve Trump dönemi incelenerek makalenin iddiası test edilecektir.

3. Teori

Bu çalışma iddiasını yapısalcı bir uluslararası siyaset teorisi üzerine inşa etmektedir. Yapısalcılık temel olarak yapının aktör davranışlarını etkilediği fikridir. Yani aktörler belli amaçlara göre hareket eden (*goal-oriented*) değil belli itkiler altında hareket eden (*compulsive*) birimlerdir. Uluslararası ilişkiler disiplinde de yapısal teoriler çok önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar uluslararası sonuçları ve aktör davranışını açıklamada farklı nedensellik mekanizmaları kullansalar da çoğu yapısal teori belli başlı bir uluslararası sistem ve yapı tarifine dayanır.

[†] Nükleer silahların varlığı ve bunları hedeflere ulaştırabilecek balistik füzelerin yayılması ABD'nin bekasına en büyük tehdit olarak değerlendirilebilir. Ancak burada önemli olan nükleer silahların tek başına varlığı değil bu silahların dağılımıdır. Diğer bir ifadeyle ABD dışında bazı devletlerin de nükleer silahlara ve ilgili diğer teknolojilere sahip olması bir tür "karşılıklı yok etme garantisi" durumu ortaya çıkarmaktadır. Nükleer silahların uluslararası siyaseti nasıl dönüştürdüğüyle ilgili olarak bkz. Jervis, R. (1989). The meaning of the nuclear revolution: statecraft and the prospect of armageddon. Cornell University Press.

Buna göre uluslararası sistemin bir yapısı ve bu yapının içinde aktörler vardır (Waltz, 1979). Aktörler politik gücün merkezileştiği herhangi bir birim olabilir. Modern uluslararası sistemde bu birimler ulus devletlerdir. Uluslararası sistemin yapısı anarşiktir ve devletler aynı işlevi yerine getirmektedir: kendi otonom varlıklarının devamı. Bu durumda devletler sadece ve sadece yetenekleri ölçüsünde farklılaşır. Buna göre devletler uluslararası sistemde ilişkisel (*relational*) değil pozisyonel (*positional*) olarak yerleşmiştir (Waltz, 1979). Diğer bir ifadeyle devletler birbirlerinden sahip oldukları çeşitli karakteristik özelliklere göre değil, ellerindeki güce yani pozisyonlarına göre sistemde konumlanmışlardır. Bu pozisyonalist yaklaşım aslında yapısal realist uluslararası ilişkiler teorilerinin temel mantığıdır.

Bazı yapısal realistler devletleri sadece mevcut durumlarını korumaya çalışan savunmacı pozisyonalistler (*defensive positionalism*) olarak görmektedir (Grieco, 1988). Ancak bu iddia bazı realistler tarafından statükoculuğa aşırı meyilli bir devlet davranışı öngörüp revizyonizmi göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir (Schweller, 1996). Çünkü uluslararası sistem tehditler barındırdığı kadar fırsatlar da sunmaktadır. Tehditler karşısındaki devlet davranışı yanan bir evden dışarıya kaçmaya çalışanların davranışına, fırsatlar karşısındaki devlet davranışı da bir yarış tribünden izleyen bir seyircinin önünde boşluk görünce sahaya daha yakın olmak için hemen boşluğu doldurma davranışına benzetilebilir (Wolfers, 1962). Bu nedenle yapısal bir teori analitik olarak en az tehditler kadar fırsatlara da ağırlık vermelidir. Bu mantıktan hareketle devletler mevcut pozisyonlarını ya korumak ya da yükseltmek şeklinde hareket edeceği sonucuna varılabilir. Ancak devletler bu davranış kalıplarına otomatik olarak yönelmemektedir. Hangi şartlarda pozisyonlarını korumaya veya yükseltmeye yönelecekleri ise sistemdeki toplam gücün dağılımı tarafından belirlenir.

Mevcut yapısal realist teoriler güç dağılımını sistemdeki büyük güçlerin sayısı ile ölçmektedir. Buna göre her bir büyük gücün bir kutbu temsil ettiği standart dizilimler tek kutuplu (Wohlforth, 1999; Brooks ve Wohlforth, 2008; Layne, 2006; Monteiro, 2014), çift kutuplu (Waltz, 1964), üç kutuplu (Schweller, 1993) ve çok kutuplu (Deutsch ve Singer, 1964) sistemler tarif edilir. Her bir sistemin devlet davranışı üzerinde spesifik ve sabit bir etkisi olduğu sonucuna varılır. Bu davranışlar dengeleme (Waltz 1979; Walt, 1990), sorumluluk transferi (buck-passing) (Mearsheimer, 2001), peşine takılma (Schweller, 1994) gibi temel davranışlar olabilir. Yine mevcut realist teorilerde hangi sistemin hangi davranışa yol açtığı konusunda da görüş ayrılığı vardır. Bu görüş ayrılıklarının sebebi güç dağılımı tariflerinde betimsel doğruluğun (*descriptive accuracy*) öncelenmesinden gelmektedir. Bir sistemde gerçekten iki büyük güç olmasıyla ikiden fazla büyük güç olması birbirinden farklı etkiler yaratabilir. Ancak bunun uluslararası sonuçlar üzerindeki marjinal etkisi sınırlı olacaktır. Bu çalışma güç dağılımının niteliğinin aslında sistemdeki büyük güç sayısından ziyade bu büyük aktörler arasındaki güç farkı üzerinden anlaşılması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Yani önemli olan bir sistemde söz gelimi iki tane büyük güç olması değil bu iki güç arasında ciddi bir fark olup olmamasıdır. Gücün kabaca eşit veya eşitsiz dağılımı bize büyük güç davranışıyla ilgili ipucu verecektir. Bu nedenle bu çalışmada sistemik güç dağılımı olabilecek en sade biçimde yoğunlaşmış (örn. tek kutupluluk) veya dağınık (örn. çift veya çok kutupluluk) şeklinde tarif edilmektedir.

Yukarıda belirtilen pozisyonalist mantıktan hareketle bu çalışma sistemik düzlemde güç dağılımıyla bağlantılı olarak iki temel dış politika davranışı öngörmektedir: dengeleme ve güç artırımı. Dengeleme davranışı daha çok bir devletin mevcut pozisyonunu koruma çabası anlamına gelirken, güç artırımı ise bir devletin pozisyonunu yükseltmesi anlamına gelmektedir. Güç artırımı iki şekilde ortaya çıkmaktadır: aktif güç artırımı (sistemi dönüştürmek) ve dolaylı güç artırımı (rakipleri zayıflatmak).

Dengeleme davranışı gücün büyük devletler arasında kabaca eşit dağıldığı stabil olmayan çift ve çok kutuplu sistemlerde ortaya çıkan bir davranıştır. Bu davranış mevcut güç dengesinin bozulmasını önlemeye çalışan devletlerin statükoyu savunma çabaları şeklinde ortaya çıkar. Statüko zamanla güç dengesindeki değişimin etkisiyle kararsız bir noktaya ulaşır. Bu durumda kendi pozisyonlarını yükseltme şansı bulunmayan devletler var olanı korumak için dengeleme davranışına yöneleceklerdir. Sistemde güç ne kadar eşit dağıldıysa dengeleme davranışı da büyük devletler açısından o kadar mümkün olacaktır. Dengeleme davranışının temel amacı günün sonunda sistemdeki devletler arasındaki mevcut güç farkının ya da eşitliğinin korunmasıdır.

Gücün aşırı yoğunlaşmış olduğu stabil bir tek kutuplu sistemde ise bu sistemin tepesinde bulunan büyük güç dengeleme davranışında bulunmaz. Çünkü zaten ortada dengelenmesi gereken başka büyük güç veya güçler yoktur. Ancak diğer ikincil güçlerin, sistemdeki tek büyük güce karşı dengeleme davranışına yönelmesi beklenebilir. Eğer sistemdeki en büyük güçle ikincil güçler arasındaki aşırı bir güç eşitsizliği varsa yani güç bir aktör lehine aşırı yoğunlaşmışsa söz konusu ikincil güçler ve diğer küçük devletler dengeleme davranışı gibi meydan okumalara girişemezler. Bu durumda sistemdeki en güçlü devletle diğer devletler arasındaki güç farkı ne kadar fazlaysa ikincil devletler o kadar uysal olacaktır. Bu noktada uluslararası statükoyu sadece ve sadece sistemdeki tek büyük güç olan devlet dönüştürebilecektir. Yani sistemdeki en büyük devlet, diğer devletler yükselirken “bekleyen” taraf olmak zorunda değildir. Bu devlet, imkan ve fırsatları elverdiğince dönüştürücü bir politika da izleyebilir. Bu durum “aktif güç artırımı” şeklinde ifade edilir. Diğer taraftan, sistemdeki büyük güç, uluslararası meselelere hiç müdahil olmayarak sistemdeki adı konulmamış taahhütlerini yerine getirmeden minimum çabayla diğer güçlerin kendi aralarındaki mücadelelerle zayıflamasını da izleyebilir. Bu durum da “dolaylı güç artırımı” olarak ifade edilir. Böyle bir durumda, söz konusu büyük güç için iş birliği yapmama davranışının (*non-cooperative behaviour*) maliyetinin onun için düşük olması, diğer devletler için de terk edilmenin (*abandonment*) maliyetinin yüksek olması beklenir. Özetlemek gerekirse güç artırımı davranışının temel amacı sürecin sonunda bir devletin kendi mutlak gücünü artırmaktan ziyade göreceli gücünü yani rakiplerine oranla gücünü artırmasıdır.

Dengeleme ve güç artırımı davranışlarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu çalışmanın da ampirik konusu olan Amerikan dış politika davranışındaki değişim ve sürekliliğe değinmekte fayda vardır. İlgili literatürde Amerika'nın kabaca dört grand stratejik tercihine referans verilir. Barry Posen ve Andrew Ross (1997) bunları en genel hatlarıyla üstünlükçülük (*primacy*), izolasyonculuk, seçici angajman ve işbirlikçi güvenlik stratejileri olarak sıralamıştır. Burada grand strateji tipolojileri incelenmediğinden bahsi geçen stratejiler teker teker ele alınmayacaktır. Ancak bu stratejilerden seçici angajmanın bu

çalışmada tanımlanan dengeleme davranışına tekabül ettiği; üstünlükçülük ve izolasyonculuk stratejilerinin de sırasıyla aktif ve dolaylı güç artırımı stratejilerine denk düştüğü söylenebilir. Bu stratejiler kendilerini gücün dağılık olduğu Soğuk Savaş sırasında ve gücün tek bir devlette yoğunlaştığı Soğuk Savaş sonrasında da göstermişlerdir. Örneğin Soğuk Savaş döneminde ABD için izolasyonculuk da üstünlükçülük de neredeyse sürdürülmesi imkansız stratejilerdi. Çünkü izolasyonculuğa savrulsa, Avrupa'yı ele geçirebilecek; üstünlükçü bir strateji izlese belli bölgelerde duvarına toslayacağı bir güç, Sovyetler Birliği, vardı. O dönemde ABD'nin bu iki stratejiyi takip edecek lüksü yoktu. Çünkü Soğuk Savaş'ta toplam güç kabaca eşit dağılmıştı. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD lehine eşitsiz ve eşsiz güç dağılımında, bir bölgedeki güç dengesine (veya dengesizliğine) karşı kayıtsızlık ya da aşırı müdahalecilik uygulanabilir stratejiler olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bu dönemde Amerika'nın uluslararası pozisyonunu gerçek anlamda tehdit eden bir güç olmadığı için dengeleme davranışına doğal olarak gerek kalmamıştır. Dengeleme ve güç artırımı davranışlarının çeşitli uluslararası meselelere cevapları aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Dengeleme ve Güç Artırımı Davranışlarının Özellikleri

	<i>Dengeleme</i>	<i>Aktif Güç Artırımı</i>	<i>Dolaylı Güç Artırımı</i>
Sistemik Güç Dağılımı	Dağılık (Çift veya çok kutupluluk)	Yoğunlaşmış (Tek kutupluluk)	Yoğunlaşmış (Tek kutupluluk)
Potansiyel Tehdit Kaynağı	Diğer Büyük Güç(ler)	Kararsız (Tüm aktörler)	Yok
Tehdit Algısı	Makul	Aşırı Abartılı	Minimum
Güç Kullanımı	Seyrek ve Sınırlı	Sık ve Sınırsız	Seyrek ve Seçici
Müttefiklerle İlişkiler	Taahhütlere sıkı şekilde bağlı	Taahhütlere bağlı	Taahhütlere bağlı değil
Nükleer Strateji	Caydırıcılık	Caydırıcılıktan kurtulma	Statükoculuk/Yayılmayı engelleme
İdeal Uluslararası Düzen	Güç Dengesi Sistemi	İmparatorlukçuluk	Uluslararasıçılık

Bu davranış kalıpları uluslararası sistemin zorlamaları ve fırsatları tarafından belirlense de bunların hangi şekillerde ortaya çıktığına da bakmak gerekmektedir. Bu davranış kalıplarının uygulamada birbirinden nasıl ayırıştırabildiğini anlamak için çeşitli gösterge ve ölçeklere ihtiyaç vardır. Buna göre aktif güç artırımı şu şekillerde tezahür eder: doğrudan işgal, önleyici vuruş, uluslararası krizlere müdahale, uluslararası kurumları devre dışı bırakma/çekilme, tek taraflılık, ikili diplomasi, askeri bütçeyi artırma, maliyetlerden kaçınma, stratejik ticaret. Dolaylı güç artırımı şu şekillerde tezahür eder: çok taraflılık,

uluslararası krizlere duyarsızlık, asker çekme, askeri üs sayısını azaltma, ekonomik kapasite inşa etme, zayıf aktörlere yardım, sorumluluk transferi (buck-passing), serbest ticaret. Diğer taraftan dengeleme davranışının göstergeleri ise şu şekilde sıralanabilir: ittifak kurma, çevreleme, askeri kapasite inşa etme, nükleer caydırıcılık, konvansiyonel silahlanma yarışı, çevresel savaflara girme.

ABD, Soğuk Savaş sonrasında tek süper güç olarak uluslararası sistemin merkezindedir. Tüm diğer devletler davranışlarını ABD'ye göre ayarlamaktadır. Bu noktada tek kutuplu bir sistemde uluslararası istikrar ve düzeni anlamak için ABD'nin neyi nasıl yaptığına bakılmalıdır. Yukarıda ele alınan teorik çerçeveden hareketle ABD ve diğerlerinin arasındaki aşırı güç eşitsizliğine (Brooks ve Wohlforth, 2016; Posen, 2003) dayanan tek kutuplu dünyada ABD ya aktif güç artırımı ya da dolaylı güç artırımı stratejilerine yönelmektedir. Amerika'nın güç artırma davranışına yönelmesi sistemik şartların izin vermesiyle olsa da aktif veya dolaylı bir güç artırımı stratejisiyle mi olacağına başa gelen başkanların tercihleri belirleyecektir. Bu noktada ABD'nin merkezi konumu Soğuk Savaş sonrasındaki başkanların önüne çeşitli sorular çıkarmaktadır. Uluslararası siyasete müdahil olmak ABD'nin gücünü artırır mı? Uluslararası siyasete ilgisizliğin maliyetine katlanılabilir mi? Amerikan başkanlarının bu iki soruya verdiği cevaplar onların ABD'nin güç artırmaya dayalı stratejik davranışına rengini vermesinde belirleyici olmaktadır.

4. Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Stratejik Davranışı[†]

Soğuk Savaş döneminde hatlar net, davranışlar da belirliydi. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle rakipsiz kalan ABD hem aşırı umursamazlık hem de saldırganlık imkanını elde etti. Dünya siyasetine aşırı ilgisizlik ya da aşırı müdahalecilik şeklinde ortaya çıkan bu davranış kalıpları Soğuk Savaş sonrası dönemde göreve gelen Amerikan başkanları tarafından takip edildi. George W. Bush dönemi güç artırmanın en müdahaleci halini temsil ederken, Obama başkanlığı güç artırmanın dünya meselelerine aşırı ilgisizlik şeklinde sürdürülmesiyle sonuçlanmıştır. Yani güç artırımı bir önceki bölümde de belirtildiği üzere bir aktörün askeri işgal yöntemini takip etmesini değil günün sonunda kendi gücünü rakiplerine göre artırıp artırmadığını ifade eder. Bu durumda Bush'un yaptığı gibi geniş çaplı askeri güç kullanmayan Obama yönetiminin, neden güç artırma stratejisi takip ettiği daha net anlaşılacaktır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Amerika kendini dünyanın tek süper gücü olarak tek kutuplu uluslararası düzenin tepesinde buldu. Soğuk Savaş'ın son zamanlarında Sovyetler Birliği'ne karşı mücadele etmek için iktidara gelmiş Baba Bush bu dönemin ilk başkanıydı. ABD, Soğuk Savaş'tan zaferle çıkmıştı ve bu ülkenin lideri olarak Bush'un karşısında herhangi bir ciddi güç bulunmamaktaydı. Bush da bu durumu dönüştürücü ve müdahaleci bir şekilde kullandı. Bu dönemde "Yeni Dünya Düzeni" söylemi Bush dış politikasının temelini oluşturdu. Bush yönetiminde

---

[†] Bu konuda daha geniş bir çalışma için bkz. Yalçın, H. B., İlhan, B. (2017). Trump'lı ABD'nin muhtemel dış politika ve güvenlik stratejisi. SETA Analiz. 178, Ocak 2017.

ABD, uluslararası siyaseti dönüştürmek gibi müdahaleci bir yöntem kullanma imkanına sahip olmuştur.

Bill Clinton başkanlığında ise Baba Bush döneminin aksine ABD uluslararası güç dengesine olan ilgisini yitirdi ve kendi içinde ekonomik büyümesini önemsemi. Bu da bir tür güç artırım stratejisiydi. Clinton döneminde ABD sadece istikrarsız bölgelere müdahil olup içerde ekonomik büyümeye çabalıyordu. Clinton başkanlığı en büyük ekonomik büyümenin yaşandığı ve birçok uluslararası krizin de dondurulduğu bir dönem olmuştur. Baba Bush dönemindeki “imparatorlukçu” güç artırım stratejisi yerini Clinton’ın “uluslararası” stratejisine bırakmıştı.

George W. Bush’un başkan olması bu salıncağın yeniden müdahalecilik yönünde sallanmasına sebep oldu. İkinci Bush dönemi Amerikan saldırgan müdahaleciliğinin örnek vakası oldu. Bu dönemde Irak’tan Afganistan’a kadar dünyanın çeşitli bölgelerinde askeri müdahalelerde bulunan ABD, mesiyane bir imparatorlukçu tavrıyla uluslararası siyaseti dönüştürücü bir yöntem izledi. Bush başkanlığındaki aktif güç artırımı önleyici müdahale, teröre karşı savaş, diğer rejimleri dönüştürme gibi hedef ve yöntemlerle Irak ve Afganistan’daki savaşlarda kendini göstermiştir. Bush yönetimi, küresel terörizm sorununu ABD için bir beka mücadelesiymiş gibi sunarak bunun üzerinden tüm bölgelerde terörizmi kaynağında yok etmek gibi bir hedef belirlemişti. Buna göre ABD bu savaşında terörizmi kökeninde yok edecek, teröre destek verdiği düşünülen rejimler demokratikleştirilecek, demokratikleşen devletler de ılımlı hale gelecek ve terörizm sorunu da çözülecekti. Güç dağılımı göz önüne alındığında Bush yönetimi ABD’yi dengeleyebilecek büyük güçlerin yokluğunda tehditleri abartma lüksüne sahipti. Bu tehditleri de aşırı müdahaleci bir yöntemle bertaraf etmeyi tercih etti. Sonuç olarak Bush, başkanlığı süresince ABD’yi dünya siyasetine tek taraflı müdahalelerde bulunan bir aktöre dönüştürdü.

Obama ise Bush’un tam tersi bir güç artırım yöntemi uyguladı. Bush’un stratejisine bir tepki olarak Obama stratejisi aşırı yayılmacılığın yerine aşırı ilgisizliği hareket tarzının temeli olarak belirledi. Dünyanın her yerine müdahil olmak yerine siyasi gücünü bir dereceye kadar çeken Obama, Irak’ta Amerikan askeri varlığını geri çekmekte bir sorun görmedi. Gücünü çektiği yerlerde ortaya çıkabilecek bir istikrarsızlığın ABD için ciddi bir ulusal güvenlik sorunu olamayacağı inancıyla içeride ekonomik kapasite inşa etmeye yöneldi. Diğer bir ifadeyle Obama da en az selefi Bush kadar güç artırma davranışını benimsedi. Bush önleyici müdahalelerde sistemi ABD için daha güvenli hale getirmeye çalışırken, Obama ABD’yi ekonomik anlamda büyütmenin peşine düştü. Özellikle askeri müdahalelerdeki maliyetleri azaltan ABD askeriyeye harcayacağı kaynakları kendi ekonomisine aktarma şansına sahip oldu. Aynı zamanda uluslararası krizlerin tarafı olan devletler kendi aralarında çekişmek durumunda kalacaklarından sürecin sonunda birbirlerini tüketerek zayıflayacaktı. Bu aktörlerin zayıflaması, kenarda bekleyen ABD’nin bunlara göre güçlenmesi anlamına gelecekti. Bu duruma verilebilecek en uygun örnek Suriye İç Savaşı’nın bir yıpratma ve vekalet savaşına dönüşmesidir. Obama başkanlığında ABD, Suriye İç Savaşı’nda çözümsüzlük siyasetini takip ederek doğrudan bir müdahalelerden kaçınarak, bölgedeki diğer aktörlerin Suriye’deki mücadelesini izledi. Ortadoğu’da Suudi Arabistan ile İran ve Rusya ile Türkiye mücadelelerinde bu aktörlere belli noktalarda göz yuman Obama, çözümsüzlük siyasetiyle bir yandan rakiplerini zayıflatıp diğer

tarafından da müttefiklerini ehlileştirmeye çalıştı. Buna ek olarak Obama, PYD gibi örgütlere DEAŞ'la mücadele bahanesiyle destek verdi. Yine Obama yönetimindeki ABD, Ukrayna'daki iç karışıklıktan istifade eden Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesine ciddi bir karşılık vermeyerek Rusya'yı dengelemenin maliyetinin başta Fransa ve Almanya olmak üzere Avrupa devletlerince üstlenilmesini sağladı. Bu süreçte ABD'yi finansal krizden sonra yeniden inşa etme amacıyla kendi ekonomik büyümesine yoğunlaşan Obama yönetimi uluslararası krizlere müdahil olmayarak ABD'nin gücünü artırmaya çalıştı. Obama ilgisizliğinin sonucu da Trump tarzı bir başkan oldu. Trump'ın dış politikayla ilgili görüşlerinde tutarsızlıklar bulunsada Amerikan seçmeni 2016'da Obama'nın zıttı biri olarak onu başkan yapmıştır. Obama'nın kendini zamanında Bush karşıtlığına oturtması gibi Trump da kendi tarzını Obama karşıtlığına oturtmuştur.

Sonuç olarak, Baba Bush, Clinton, Bush ve Obama dönemleri gibi neredeyse taban tabana zıtmış izlenimi veren stratejik davranış kalıplarının bile temelde birbirine çok benzeştiği ve hepsinin de stratejik olarak güç artırımını amaçladığı sonucuna varılabilir. Soğuk Savaş sonrası dönemdeki Amerikan başkanları çeşitli şekillerde sunulunsada son otuz yıllık süreçte hep güç artırımına dayalı bir dış politika davranışı sergilemiştir. Trump başkanlığı da bu eğilimden bağımsız olmamıştır.

5. Metodoloji ve Vaka Seçimi

Bu çalışmada Trump dönemi Amerikan dış politikası hem en az olası vaka (*least likely case*) hem kritik vaka (*crucial case*) olarak incelenecektir. En az olası vaka tasarımı literatürdeki mevcut açıklamaları ve bu makalenin iddiasını test etmek için uygun bir tasarım olacaktır. Eğer bir teori, öngörülerinin gerçekleşme ihtimalinin en az olduğu bir testte bile başarılı öngörüler üretiyorsa ilgili teorisinin açıklayıcı gücünün yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Diğer taraftan kritik vaka tasarımı ise bir literatürdeki teorilerin mutlaka açıklamak zorunda olduğu bir araştırma tasarımına işaret eder. Örneğin Avrupa Birliği üyeleri arasındaki iş birliğinin liberal kurumsalcı uluslararası ilişkiler teorileri tarafından açıklanamaması beklenemez. Avrupa Birliği bu teoriler için kritik bir vakadır. Diğer bir ifadeyle kendi alanında kritik bir vakayı açıklayamayan bir teorisinin nedensellik iddiası sorgulanabilir.

Bir vakanın hem kritik hem de en az olası vaka olarak belirlenebilmesi için o vakanın kendine benzeyen diğer vakalarla karşılaştırılması gerekmektedir. Bu çalışmada Trump dönemi Amerikan dış politikasının vaka olarak seçilmesinin sebebi Trump'ın Soğuk Savaş sonrası Amerikan başkanlarıyla karşılaştırılmalı yerine bakıldığında çok farklı ve uç bir profil çizmesidir. Trump göreve gelmeden önce Amerika'nın dünyanın jandarması olmaktan çıkıp izolasyoncu bir çizgiye çekilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda seçim kampanyası boyunca Washington'daki yerleşik dış politika elitlerine de sürekli meydan okumuştur. Yine Trump, kişisel tarz olarak önceki başkanlardan farklı olduğu imajını ve söylemini kurgulamaya çalışmıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında Trump başkanlığında Amerikan dış politika davranışında büyük bir değişim ve kopuş olacağı beklentisi doğmuştur. Bu noktada çok aykırı bir dönem olarak görülen Trump başkanlığı, makalenin argümanı için güçlü bir test sunmaktadır. Argümanın bu testten geçmesi güvenilir öngörüler ürettiği anlamına gelecektir. Sonuç olarak Trump dönemi Amerikan dış politika davranışı, mevcut açıklamalar için kritik vaka bu çalışma için en az olası vaka işlevi görecektir.

6. Trump'ın Dış Politika Söylemleri ve Davranışları

Trump'ın, seçim sürecinde uluslararası güvenlik konularıyla ilgili görüşlerine bakıldığında ABD'nin uluslararası rolünü sıklıkla eleştirdiği göze çarpmaktadır. Trump, kampanyası sırasında ABD'nin dünyanın jandarması olmadığı ve herkesi yardımına koşamayacağını ifade etti. Yine Trump, ABD'nin Almanya, Güney Kore, Japonya ve Suudi Arabistan'la olan müttefiklik ilişkilerini hep sorguladı. Örneğin NATO üyelerinin savunma bütçelerini artırmadıkları takdirde ABD'nin onlara koruma sağlamaması gerektiğini belirten Trump, ABD'nin Almanya ve Japonya gibi ülkeleri koruduğunu ve bu ülkelerin ABD'ye ödeme yapmaları gerektiğini de sık sık vurguladı. Uluslararası anlaşmaların maliyetlerine katlanan aktörün genelde ABD olduğunu iddia eden Trump uluslararası kurumlara ve anlaşmalara hep şüpheyle yaklaşmıştır (Ayar ve İlhan, 2016). Diğer taraftan Trump'ın ABD'nin askeri gücünü önemseydiğini sürekli vurgulamıştır. Trump'ın seçim kampanyasındaki beyannamelerinde fazla detaylandırmasa da "güç aracılığıyla barış" (*peace through strength*) yaklaşımının merkezi önemde olduğunu belirtmiştir. ("Donald Trump pledges 'peace through strength'," 2016).

Trump'ın nükleer silahlarla ilgili fikirlerine bakıldığında bu konuda tutarlı bir pozisyon geliştirdiği görülmemektedir. Örneğin İran'la yapılan nükleer anlaşmayı İran'ın nükleer silah elde etmesini engellemeyeceğini söyleyerek eleştirmiştir. Diğer taraftan Japonya ve Almanya gibi ülkelerin nükleer silah elde etmeleri durumunda bunun büyük bir sorun teşkil etmeyeceğini belirtmiştir. Yine Kuzey Kore'nin mevcut nükleer programını Çin'in engellemesi belirtmiştir. Bunların yanı sıra Trump nükleer silahların ABD'nin ulusal güvenliğine en büyük tehdidi teşkil ettiğini ifade etmesine rağmen bu silahların yayılmasını engellemek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini belirtmemiştir.

Seçim kampanyası boyunca Trump'ın Çin'le ilgili eleştirilerine bakıldığında Çin'in üretim kapasitesini ve bunun Amerikan ekonomisine olumsuz etkilerini vurguladığı görülmüştür. Ancak Trump'ın Çin'e dair eleştirilerinin daha çok iç politikada seçmenleri etkilemeye yönelik söylemler olduğu sonucuna varılabilir. Bunun yanı sıra Çin'in aslında DEAS'tan bile tehlikeli olduğu Trump tarafından vurgulanmıştır ("Donald Trump announces a presidential bid," 2015). Trump'ın bu söyleminde Çin'in artan ekonomik kapasitesinin yanında devam eden askeri modernizasyonunun da etkili olduğu söylenebilir. Büyük güçlerle ilişkiler konusunda Trump sürekli Rusya ve Çin'in askeri kapasitelerini artırdığını, ABD'nin ise yanlış politikalarından dolayı zayıfladığını ifade etmiştir.

Trump seçim kampanyasında gerektiğinde askeri güç kullanmaktan çekinmeyeceğini de vurgulamıştır (The American Presidency Project, 2016). Ancak Bush dönemini andıran ulus inşası ve otoriter rejimleri demokratikleştirme hedefiyle askeri güç kullanımından kaçınacağını da belirtmiştir. Trump'ın bu şekilde askeri güç kullanımını yanlış bulmasının sebebi ABD'nin kaynakların israf edildiğini düşünmesi ve bu demokratikleştirme için yapılan askeri müdahalelerin istikrarsızlaştırıcı etkiler gösterdiğine inanmasıdır. Ona göre Bush ve Obama döneminin politikaları çeşitli bölgelerde istikrarsızlaştırıcı rol oynamıştı. Örnek vermek gerekirse Trump, DEAS'ın ABD'nin Irak'tan çekilmesinin ardından ortaya çıkan güç boşluğunda güçlendiğini belirtmiştir. 2003 yılında başlayan

Irak Savaşı'na karşı olduğunu ancak Irak'a müdahale edildikten sonra da Irak'ın terk edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Blake, 2016).

Trump'ın dış politikası günlük bazda değerlendirildiğinde inişli çıkışlı bir grafik çizdiği görülmektedir. Ancak başkanlığı dönemindeki birçok dış politika adımı Amerika'nın gücünü aktif olarak artırma davranışı sergilediğini göstermektedir. Trump, Obama dönemine oranla, askeri güce daha sık başvurmuş, uluslararası kurumları devre dışı bırakmış, birçok kurumdan çekilmiş, tek taraflı adımlar atmış, askeri kapasite inşa etmiş, Çin'e karşı ekonomik çevreleme ve stratejik ticarete girişmiştir. Aşağıda daha detaylı incelenen tüm bu olaylar bir araya getirildiğinde ortaya ABD'nin gücünün aktif şekilde artırılmaya çalışıldığına ilişkin bir tablo çıkmaktadır.

Trump dış politikada Obama dönemine nazaran daha çok askeri güç kullanmıştır. Obama dönemi o zamana kadar ABD'nin en çok ve sık insansız hava aracı (İHA) saldırıları yaptığı dönem olmasına rağmen Trump saldırı sayısında Obama'yı geçmiştir.⁵ İHA savaşı "gölge savaş" olarak değerlendirildiği için klasik askeri güç kullanımı kadar kamuoyu etkisi yaratmamaktadır. Ancak klasik askeri müdahale söz konusu olunca da Trump, askeri güç kullanmaktan çekinmemiştir. Trump başkanlığında 2020 itibarıyla ABD üç önemli askeri saldırı düzenlemiştir. Bunlardan ilki, yine Trump'ın ilk dış politika icraatlarından biri olan 2017 yılındaki Suriye roket saldırısıdır. ABD, Suriye'deki Şayrat askeri üssüne Esad rejimin kimyasal silah kullanmasını gerekçe göstererek 7 Nisan 2017'de 59 Tomahawk füzesiyle bir askeri operasyon gerçekleştirmiştir ("Syria war: US launches missile strikes," 2017). İkinci olarak 2018 yılında yine Suriye'de rejime ait hedefler Birleşik Krallık ve Fransa'yla beraber vurulmuştur ("U.S., Britain and France Strike Syria," 2018). Üçüncü önemli saldırı ise Ocak 2020'de gerçekleştirilmiştir. Trump'ın emriyle İran güvenlik bürokrasisinin en önemli generallerinden Kasım Süleymani'ye yönelik bir hava saldırısı düzenlenmiştir. Süleymani bu saldırıda hayatını kaybetmiştir ("US kills top Iranian general," 2020). Bu askeri güç kullanımı tabii ki George Bush dönemiyle kıyaslanamaz. Ancak Obama dönemiyle kıyaslandığında Trump, özellikle inandırıcı ve sansasyonel askeri güç kullanımı aracılığıyla ABD'nin Obama dönemindeki ilgisizlikte azaldığını düşündüğü kredibilitasını yeniden onarmaya çalışmaktadır.**

Yine Trump uluslararası anlaşmalardan çekilerek aktif güç artırımının öngördüğü şekilde davranmıştır. Trump, Obama'nın İran'la 2015 yılında imzaladığı nükleer anlaşmadan çekilmiştir. İran nükleer anlaşması aslında İran'ın nükleer silah edinmesini uzun yıllar boyunca engelleyebilecek bir anlaşmaydı. Bu anlaşma Obama yönetiminin nükleer silahların yayılmasını engellemeye dönük dolaylı güç artırım davranışının bir ürünüydü. İran bunun karşılığında daha ekonomik kazanç elde edecekti ancak bu durum zaten ABD'yi tehdit etmeyecekti. Ancak Trump, Amerika'nın nükleer cephaneliğini modernize etmesi ve nükleer üstünlük kurmaya güvenerek İran'ı nükleer silah edinmekten uzun süre alıkoyacak bir anlaşmadan çekilmekte sorun görmemektedir. Ekonomik

---

⁵ Bkz. Drone War Project. Erişim adresi <https://dronewars.github.io/data/>.

** Bu konuyla ilgili bir çalışma için bkz. Brands H., Edelman E., Mahnken T., Credibility Matters. Center for Strategic and Budgetary Assessments. Erişim adresi https://csbaonline.org/uploads/documents/Credibility_Paper_FINAL_format.pdf.

olarak zaten zor günler yaşayan İran ise anlaşmanın iptali süresince anlaşmaya sadık kalmak gerektiğine dair sinyaller vermiştir (“Europe fights to keep the Iran nuclear deal,” 2018). Anlaşmaya taraf Avrupalı devletler de anlaşmanın bozulmasından duydukları rahatsızlıkları ilan etmişlerdir (“Europe strives to keep agreement,” 2018). Buradan da anlaşılacağı üzere, Trump yine tek taraflı ve uluslararası kurumları devre dışı bırakan bir yöntem kullanmıştır.

Yine Trump, göreve geldiğinden beri Amerikan askeri bütçesini yıldan yıla oransal olarak artırmaktadır (Miller ve O’Hanlon, 2019). ABD’nin 2020 yılı için savunma bütçesi 738 milyar dolardır (“Trump signs \$738 billion defense bill,” 2019). Trump yine ABD’nin nükleer modernizasyonuna da önemle yaklaşmaktadır. Nükleer silahlara askeri bütçeden ayrılan para bir önceki yıla oranla yüzde 18 artmıştır. Obama döneminde yeni START (new START) anlaşmasıyla ABD Rusya’yla nükleer statükoyu sürdürme eğilimdedir. Trump yönetimindeki ABD, Rusya’yla imzalamış olduğu INF (*Intermediate-Range Nuclear Force*) anlaşmasından çekilmiştir (Mike Pompeo, Basın açıklaması, 2019).

Trump, yönetimi Çin’e karşı askeri olmasa da ekonomik olarak daha şahin bir tavır almıştır. Çin’i uluslararası ekonomik ve politik sisteme entegre etmeye çalışan Obama’nın aksine Trump, Çin’le ticaret savaşlarına girişmiştir. Obama döneminin mantığı olan serbest ticaret yerine daha çok stratejik ticarete bırakmıştır. Çin’le ABD arasındaki ticaretin kendi aleyhlerine ve adaletsiz olduğu gerekçesiyle Trump, Çin’i bazı alanlarda ticaret ve ekonomi politikalarını değiştirmeye zorlamaktadır. Trump ilk iş olarak çeşitli ürünlerin tarifelerini yükseltmiş bazı ürünlere ise tarife getirmiştir. Nitekim Ocak 2020’de Çin’le “One Phase Trade Deal” olarak bilinen ticaret anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma fikri mülkiyet hakkı hırsızlıkları, zoraki teknoloji transferi ve Çin’in daha çok Amerikan ürünü alması gibi konuları içermektedir (“Trump signs ‘phase one’ trade deal,” 2020).

Sonuç olarak Trump dönemi Amerikan dış politika davranışına bakıldığında tek taraflı aktif güç artırımına dayalı politikalar göz çarpmaktadır. Bu tek taraflılık Bush dönemi kadar yoğun olmasa da Obama döneminin ilgisizliğine de bir reaksiyondur. ABD, Trump döneminde de sistemdeki mevcut pozisyonunu güç artırımını yoluyla sürdürmeye çalışmıştır.

7. Sonuç

Bu makalede genel olarak tek kutuplu sistemde süper güç davranışı özelde ise Amerikan stratejik davranışı incelenmiştir. Tek kutuplu bir dünyada ABD’nin sistemdeki merkezi konumu stratejik davranışını etkileyecektir. Soğuk Savaş sonrası dönemde görev alan tüm Amerikan başkanları bu sistemik şart altında hareket etmiştir. Birbirlerinden farklı dış politikalar takip ediyor gibi görünmelerine rağmen aslında tüm Amerikan başkanlarının hareket tarzında belli başlı ortak hedefler ve süreklilikler bulunabilir. Bunlardan en önemlisi de ABD’nin stratejik davranışının yönü ve yöntemidir. Bu çalışma ABD’nin 1990’lı yıllardan günümüze kadar hep güç artırma stratejisi izlediği tezini öne sürmüştür. Soğuk Savaş sonrasında tüm Amerikan başkanlarının belli bir davranış kalıbı vardır: Uluslararası tek kutuplu sistemin tepesindeki en büyük olan ABD’nin bu pozisyonunu sürdürmeye dayalı güç artırımına yönelik bir stratejisi takip etmesi. Amerikan başkanlarının dış

politika kararlarındaki görece geniş hareket serbestisi ile ABD'nin uluslararası sistemdeki rakipsiz konumunun vermiş olduğu imkanlar Trump'ı da bu davranış kalıbına itmiştir.

Trump yönetiminin dış politika ve güvenlik stratejisi de yapısal şartlardan bağımsız olmamıştır. Uluslararası sistemdeki tek kutupluluk ABD'nin materyal gücünü ve bu güce denk başka bir büyük gücün olmayışını ifade etmektedir. Bu durum ABD'ye büyük bir hareket serbestisi sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle ABD hem askeri güç kullanımı hem de uluslararası olayları görmezden gelme lüksüne sahiptir. Soğuk Savaş sonrası dönemde başa gelen Amerikan başkanları tercihlerini hep bu iki kalıp arasından kullanmışlardır. Trump da bu eğilimden farklı bir yöne savrulmamıştır. Obama'nın Bush dönemine bir reaksiyon olarak göreve gelmesi gibi Trump da Obama'ya yönetimine bir reaksiyon olarak görev başına gelmiştir. Trump'ın yerleşik dış politika çevreleriyle ilişkileri ve Obama dönemi mirası onun dış politikaya kendi rengini verip vermemesini etkilemiştir. Trump döneminde, Obama'nın başkanlığı süresince ABD'nin çeşitli alanlardaki politik yatırımları tedrici olarak terk edilmiştir.

Sonuç olarak ABD, Soğuk Savaş sonrası dönemde olduğu gibi Trump döneminde de sistemdeki tek kutuplu konumunun keyfini sürmeye devam etmiştir. Bu pozisyonunu sürdürmek ABD için stratejik önemdedir. Bu durumda ABD bu pozisyonunu korumaya çabalayacaktır. Bunu da kendi gücünü aktif olarak artırarak ya da rakiplerini zayıflatarak iki yolla sağlamaya çalışacaktır. ABD'nin stratejik davranış yönelimi bu yönde olmasına rağmen bu yönelimin hangi yöntemle gerçekleşeceğini başkanların tercihleri belirlemektedir. Bu tarz ve tercihlerde genel olarak bir önceki yönetime reaksiyon olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası politikada başka bir büyük güç ortaya çıkmadıkça yani sistemik bir değişime yol açacak kırılmalar yaşanmadıkça ABD'nin bu eğilimini sürdürmesini beklemek yanlış olmayacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurulu izni alınmasını gerektirecek bir durum söz konusu değildir.

Destek Beyanı

Bu araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makaleyle ilgili çıkar çatışması durumu söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Allison, G. T. ve Zelikow, P. (1971). *Essence of decision: Explaining the Cuban missile crisis* (Vol. 327, No. 729.1). Boston: Little, Brown.
- Art, R. J. (1973). Bureaucratic politics and American foreign policy: A critique. *Policy Sciences*, 4(4), 467-490.

- Ayar, M. İ. ve İlhan, B. (2016). Clinton-Trump Tartışmasında Ulusal Güvenlik Meselesi. SETA Perspektif. 147, Eylül 2016, 1-6.
- Blake, A., The First Trump-Clinton Presidential Debate Transcript, Annotated. (Eylül, 26 2016). Erişim adresi <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/09/26/the-first-trump-clinton-presidential-debate-transcript-annotated/>.
- Brooks, S. G. ve Wohlforth, W. C. (2008). *World out of balance: international relations and the challenge of American primacy*. Princeton University Press.
- Brooks, S. G. ve Wohlforth, W. C. (2016). The rise and fall of the great powers in the twenty-first century: China's rise and the fate of America's global position. *International Security*, 40(3), 7-53.
- Deutsch, K. W. ve Singer, J. D. (1964). Multipolar power systems and international stability. *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations*, 390-406.
- Donald Trump pledges 'peace through strength'. (2016, 7 Eylül). Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-37301176/donald-trump-pledges-peace-through-strength>.
- Drone Wars Data Project. Erişim adresi <https://dronewars.github.io/data/>.
- Dueck, C. (2004). Ideas and alternatives in American grand strategy, 2000-2004. *Review of International Studies*, 511-535.
- Europe fights to keep the Iran nuclear deal intact after Trump pulls out, (2018, 9 Mayıs). Erişim adresi <https://www.cnn.com/2018/05/09/europe-fights-to-keep-the-iran-nuclear-deal-intact-after-trump-pulls-out.html>.
- Full text: Donald Trump announces a presidential bid. (2015, 16 Haziran). Erişim adresi <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/06/16/full-text-donald-trump-announces-a-presidential-bid/>.
- Green, B. R. (2012). Two concepts of liberty: US Cold War grand strategies and the liberal tradition. *International Security*, 37(2), 9-43.
- Grieco, J. M. (1988). Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International organization*, 485-507.
- Ikenberry, G. J., Mastanduno, M., ve Wohlforth, W. C. (2009). Unipolarity, state behavior, and systemic consequences. *World Politics*, 61(1), 1-27.
- Iran nuclear deal: Europe strives to keep agreement. (2018, Mayıs 18). Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/world-europe-44090948>.

- Jervis, R. (1989). *The meaning of the nuclear revolution: Statecraft and the prospect of Armageddon*. Cornell University Press.
- Layne, C. (1993). The unipolar illusion: Why new great powers will rise. *International security*, 17(4), 5-51.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. WW Norton & Company.
- Mearsheimer, J. J., ve Walt, S. M. (2006). The Israel lobby and US foreign policy.
- Mike Pompeo Basın Açıklaması. U.S. Withdrawal from the INF Treaty. (2019, 2 Ağustos). Erişim adresi <https://www.state.gov/u-s-withdrawal-from-the-inf-treaty-on-august-2-2019/>.
- Miller, J. N. ve O'hanlon, M. (2019). Quality Over Quantity: U.S. Military Strategy And Spending in The Trump Years. Brookings Foreign Policy Brief. 1-9.
- Monteiro, N. P. (2014). *Theory of unipolar politics* (No. 132). Cambridge University Press.
- Morgan, T. C. ve Bickers, K. N. (1992). Domestic discontent and the external use of force. *Journal of Conflict Resolution*, 36(1), 25-52.
- Porter, P. (2018). Why America's grand strategy has not changed: Power, habit, and the US Foreign policy establishment. *International Security*, 42(04), 9-46.
- Posen, B. R. (2003). Command of the commons: the military foundation of US hegemony. *International security*, 28(1), 5-46.
- Posen, B. R., Ross, A. L. (1997). Competing visions for US grand strategy. *International Security*, 21(3), 5-53.
- Potter, P. B. (2013). Electoral margins and American foreign policy. *International Studies Quarterly*, 57(3), 505-518.
- Qasem Soleimani: US kills top Iranian general in Baghdad air strike. (2020, Ocak 3). Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50979463>.
- Schweller, R. L. (1993). Tripolarity and the Second World War. *International Studies Quarterly*, 37(1), 73-103.
- Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for profit: Bringing the revisionist state back in. *International security*, 19(1), 72-107.
- Schweller, R. L. (1996). Neorealism's status-quo bias: What security dilemma?. *Security Studies*, 5(3), 90-121.
- Singer, D. J. (1961). The level-of-analysis problem in international relations. *World Politics*, 14, 77.
- Syria war: US launches missile strikes in response to 'chemical attack'. (2017, 7 Nisan). Erişim adresi <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39523654>.

- The American Presidency Project. Press Release - Donald J. Trump Delivers Major Foreign Policy Address. (2016, 27 Nisan). Erişim adresi <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/press-release-donald-j-trump-delivers-major-foreign-policy-address>.
- Trubowitz, P. (2011). *Politics and strategy: Partisan ambition and American statecraft* (Vol. 126). Princeton University Press.
- Trump signs \$738 billion defense bill. Here's what the Pentagon is poised to get. (2019, 19 Aralık). Erişim adresi <https://www.cnbc.com/2019/12/21/trump-signs-738-billion-defense-bill.html>.
- Trump signs 'phase one' trade deal with China in push to stop economic conflict. (2020, 15 Ocak). Erişim adresi <https://www.cnbc.com/2020/01/15/trump-and-china-sign-phase-one-trade-agreement.html>.
- U.S., Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons Attack, (2018, Nisan 13). Erişim adresi <https://www.nytimes.com/2018/04/13/world/middleeast/trump-strikes-syria-attack.html>
- Walt, S. M. (1990). *The origins of alliance*. Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1959). Man, the State, and War: A Theoretical Analysis. *Columbia University Press*.
- Waltz, K. N. (1964). The stability of a bipolar world. *Daedalus*, 881-909.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Long Grove.
- Wohlforth, W. C. (1999). The stability of a unipolar world. *International security*, 24(1), 5-41.
- Wolfers, A. (1962). *Discord and collaboration: essays on international politics*. Johns Hopkins Univ Press.